

DIV ONOV

DECEMBER
2019

LETNIK VI

ŠTEVNIK A

ČASOPIS ŠTUDENTKOV SOCIALNEGA DELA

SREZ PLACNIK

Uredniški odbor
Renato Švara, Teja Bakše

Glavni urednik
Renato Švara

Glavna oblikovalka
Teja Bakše

Oblikovanje
Teja Bakše, Renato Švara

Ideja za naslovnico
Katja Sešek

Delovna skupina
Michelle Risman, Anže Trček, Iva van Hoek, Urša Medved, Petra Mišica, Filip Vurnik, Laura Pihlar, Katja Sešek, Teja Bakše, Renato Švara

Tisk in naklada
Demago d.o.o.

Izid
December 2019

Število izvodov: 100

Po moč pripravlja Delovna skupina za študentski časopis Fakultete za socialno delo.

Časopis izhaja enkrat letno. Načeloma.
Letos bo dvakrat!

Članki izražajo stališča avtoric, avtorjev in ne nujno tudi stališča uredništva Po moč.

Vse pravice so pridržane, vsak ponatis dela ali celota brez pisnega dovoljenja uredništva ni dovoljena.

Brezplačnik.

Številko financira:
Študentski svet Fakultete za socialno delo.

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
za socialno delo

PROLOG

Haha bom pogledu, ampak mal dvomim.. 😊

Ce bom mel kej casa (oz ce si ga bom vzel :P) loh kej spisem, pripravljenega pa nimam zares nic..

hmm okej

no, te vabim kej spisat, če boš mel kej inspiracije 😊

heteronormativnost je beseda dneva

samo da bežno sede v to

Ni panike, heteronormativnost je kr kul tema. Sploh kadar je le te cim manj 😊 (hihi geek jokes)

hee hee kul kul kul 😊

to gre že notr pod "šale"

Renato in študent FSD

Živijo!

Pred vami je najnovejša številka časopisa študentov fakultete za socialno delo in prva TEMATSKA številka pod okriljem novega uredništva. Kljub prazničnem vzdušju in oblikovanju tega tema niso praznični, temveč heteronormativnost. Zdaj heteronormativnost? Ker je sčrtni čas!

Kaj heteronormativnost sploh je? Heteronormativnost se lahko definira kot predpostavko, da so vsi ljudje heteroseksualni in temelji na ideji spolne binarnosti – da obstajata le dva spola, moški in ženski.

Heteronormativnost, ne tako zelo subtilno, vzdružuje patriarhalne spolne vloge in stereotipe ter hierarhične urejat odnose. Vzbivač vasi branju vsebin in razmislek o tem, kako lahko strokovno in osebno prispevamo za več pravljnosti, vključevanja in spoštovanja v družbi.

Uživajte ob branju, boste dobri do ljudi in z ljudmi, in naj bodo vaši praznični čudoviti, karzoli to za vas pomeni!

Renato Švarc in Teja Bažša, Uredniški odbor

December v Ljubljani...^

Enq možná tot...13

An eleven word story...¹¹

A B C ?

Red. prof. dr. Darja Zavirska 14

2

ERA

13

A large, stylized letter 'P' is positioned at the top left. To its right is a small, round snowman wearing a Santa hat and a scarf.

Road

A black and white illustration of the word "SURPRISE". Each letter is stylized to look like a different object or animal. The 'S' looks like a large, textured rock. The 'U' is a smooth sphere. The 'R' has a rough, textured surface. The 'P' is a thick, rounded cylinder. The 'R' is a sharp, pointed cone. The 'I' is a thin, elongated shape. The 'S' is a small, round bead.

Utehlejehirazlogizazq
nastrotovati istostolnih

... 23
Smelehrat

posvojitvam otroč istostolnim partnerjem...24

prijateljstvo... 25

Ljubzen... 25

Svet tām, nā zācētēn... 33

Plan A

q/i: Kqlo je treba ljubiti

Samo prijatelji... 27

the potion. ...³⁴

DECEMBER v LjUBLJANI

AnžeTRČEK

December in prihajajoči prazniki so pred vrati, ob tem pa se Slovenci običajno zatečemo domov k svojim družinam na obilne pojedine, kjer se ob srebanju kuhančka nekajkrat skregamo. Mladi, pa tudi starejši nepokorneži, ki jim je za družine malo manj mar, pa se s kuhanim vinom načejamo kar v centru večjih slovenskih mest v soju bleščečih lučk od katerih bi ob pogledu na račun za elektriko, večina smrtnikov zgolj hitro zamežika-la in omedlela. No, da ne pametujemo, pa raje poglejmo konkretnе številke. Verjetno si boste nekateri misli- li, da 26.400 kWh oziroma 2.000€, kolikor okvirno stane elektrika za svetenje lučk v Ljubljani skozi celotno sezono (Ivanc, 2010) res ni toliko. Vseeno pa bi marsikateremu od 40% gospodinjstev v Sloveniji, ki si tudi letos ne bomo mogli privoščiti ogrevanja (Kočar, 2017) prav pomagal kak košček tega. Še posebno, ko številki dodamo še 220.000€, kolikor stane postavitev okrasja. (Š.R., 2018)

Pa vendar se nam praznično vzdušje dopade in vrvež Ljubljane, ko se spre-hajamo pod kar 50 km prazničnih lučk (Š.R., 2018) ima svoj čar! Kar naj negodujejo pametnjakoviči, si misli-mo, a praznike si vendar zaslužimo! Pa imamo po svoje tudi prav, saj so konec koncev lučke obesili z našim, davkoplačevalskim denarjem.

Za postavitev prazničnih luči je letos, ob smrti dolgoletnega avtorja Ljubljanske okrasitve Zmaga Modica, ki je tudi avtor letošnjih skulptur in pri-marnih enot vsebinskega toka, poskrbel kar njegov sin Urban Modic, ki je, bojda, leta sodeloval s svojim očetom. (MOL, 2019) Človek bi rekel, da je to kar pametna odločitev občine, saj vsi vemo, da javni razpisi precej stanejo, denarja pa ni kar tako metati skozi okno zgolj zaradi malomeščanskih idej o škodljivosti nepotizma*.

Božično - novoletni prazniki imajo v svojem duhu močno družinsko noto. V primeru, da bi se kdo vprašal kaj družina je, ali pa, bog ne daj, pomisliš, da bi lahko družina bila tudi kaj drugega kot družina z očetom, mamo, dvema otrokom in psom, pa je na Prešernovem trgu, prav nasproti cerkve, tudi letos obešen preplet moškega in ženskega simbola obkrožen s simboliko plodnosti.

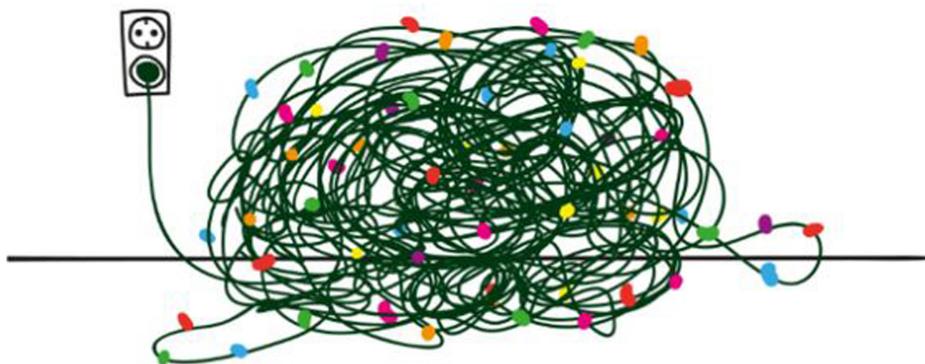
*nepotizem = dajanje dobrih služb, družbenih položajev sorodnikom (SSK)

Da se ne zataknemo pri osvetljavi, saj le ta ničemur ne služi, če ničesar ne razsvetli, pa poglejmo malo globje to simbolno poroko, ki jo plešejo praznične luči sredi Ljubljane. Mož in žena sta že od pamтивeka osnovna celica človeške družbe, ko naredita kopico otrok, pa postanejo družina, ki je trdna hrbtenica naši, slovenski morali in ugledu v svetu. Ali pa vsaj nekdo želi, da bi tako mislili. A kdo je ta vsemogočni, ki nam skrito vsiljuje omenjene nauke in moralo?

Če kaj verjamemo družboslovcem malo kasnejših generacij, pa se je nadzor nad spolnostjo in konstruiranje normalnih odnosov še bolj trdno utemeljilo na ideji nacije in nacionalizmu. (Mencin Čeplak, 2013)

»Nacionalnost in spodobnost sta vsakomur pripisali njegovo mesto v življenju, moškemu in ženski, normalnemu in nenormalnemu, domaćinu in tujcu; vsakršna nejasnost med temi kategorijami je grozila, da bo povzročila kaos in izgubo nadzora.« (Mosse, 2005: 30-31)

Ob pogledu nazaj se moramo najprej ustaviti ob znanemu mislecu Foucaultu, ki je v svojih spisih na podlagi zgodovinskih analiz ugotavljal, da je buržoazija v 18. stoletju seksualnost postavila v središče skrbi za lastno telo, dolgo življenje in zdravo potomstvo, s čimer naj bi si zagotovila in ohranila vrednost, prednost in premoč pred drugimi razredi, konec 19. stoletja pa je nadzor razširila na nižje sloje, da bi omejila širjenje nalezljivih bolezni in zadovoljila potrebe, ki izhajajo iz ekonomskih nujnosti (potrebe po sposobni, zdravi delovni sili in regulaciji rodnosti). (Foucault, 2000)

Težke besede, ki pa jih je mogoče strniti v preprosto dejstvo, da politiki obeh polov le pridno prikimavajo, ko oče slovenskega nacionalizma gospod Janez razpreda o potrebi po povišanju rodnosti, dodatkih za mlade družine in izboljševanju dostopnosti vrtcev. Sam se ob teh prijetnih idejah vseeno redno sprašujem od kod bomo za to dobili denar, saj 10 minut kasneje ob debati o gospodarstvu skupaj ugotovijo tudi, da je davke nujno potrebno znizati. Mogoče pa sem le laik in je potrebno zgolj natisniti nekaj več denarja v tistih nekaj bankah, ki jih še nismo prodali?

Kljud akademikom, ki te stvari postavljajo pod vprašaj, pa se vendar zdi da s prazničnimi lučmi, dostopnimi vrtci in denarnimi spodbudami za mlade družine res ni nič narobe. Le od kod se lahko pojavi gonja proti takoj prijetnim stvarem? Mar se mrtvo mestno jedro in dragi vrtci ne slišijo mnogo slabše? In kaj točno je narobe s simbolom heteronormativnosti, ki ga ljubljanske luči plešejo na Prešernovem trgu?

Da bi vse to lahko razumeli, bomo naredili enostaven miselni poskus in opisano situacijo naslikali v skoraj popolnem negativu oz. ravno nasprotno kot je sedaj.

Predstavljajmo si Prešernov trg, na katerem se prav nasproti ljubljanske stolnice nahajajo novoletne luči, na katerih sta med seboj prepletena dva ženska simbola in pod njima dva moška, okoli njih pa se za nameček bohoti še okrasje, ki simbolizira ljubezen in sprejemanje. Predstavljajmo si, da je okrasja v Ljubljani pol manj, polovica denarja pa je namenjena Skladu za ogrevanje, ustanovljene mu za ta namen, ki sofinancira ogrevanje finančno šibkejših gospodinjstev v občini. Predstavljajmo si, da so stanovanja namesto za mlade družine, namenjene mladim istospolno usmerjenim parom. Edino pri dostopnih vrtci se zatakne, kjer je obrnjena slika nesmiselna, saj dostopni vrtci spodbujajo enakopravnost in enake možnosti za vse (bravo Janez!).

V tej obrnjeni sliki, bi se ob okrasju na trgu nekateri mediji raztrgali na pol, marsikatero starejšo gospo pa bi verjetno odpeljali v bolnišnico, da si oponore od infarkta, MOL (Mestna občina Ljubljana) bi dobil obsežno finančno inšpekcijo, ob omenjeni stanovanjski politiki pa bi (upravičeno) zarohnela kar cela Slovenija.

Saj me mika, da bi razložil do konca, pa se mi zdi bolje, da niti prepleteš kar sam. Zato bom zaključil z svetlečim napisom, ki ga najdemo viseti nad Ljubljanicu. Narava, življenje.

Viri:

- Kapitanovič, P. (2017). FOTO:»Ne morem živeti lepo, če vidim soseda, ki brska po košu za smeti«, Delo; Pridobljeno 2.12.2019 iz: <https://svetkapitala.delo.si/ikonomija/ne-morem-ziveti-lepo-ce-vidim-sosed-a-ki-brska-po-kosu-za-smeti-129487>
- Ivanč, S. (2010). Čarobno, a zapravljivo in polutivno, Delo; Pridobljeno 2.12.2019 iz: <https://www.delo.si/druzba/panorama/carobno-a-zapravljivo-in-polutivno.html>
- Kočar, I. (2017). Tretjina upokojencev nima denarja za ogrevanje. MMC RTV SLO; Pridobljeno 2.12.2019 iz: <https://www.rtvslo.si/slovenija/tretjina-upokojencev-nima-denarja-za-ogrevanje/439075>
- Š.R. (2018). Koliko so za novoletne lučke zapravila slovenska mesta? Slovenske novice; Pridobljeno 2.12.2019 iz: <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/koliko-so-za-novoletne-lucke-zapravila-slovenska-mesta-118368>
- Mestna občina Ljubljana (2019). Prijava December 2019 v Ljubljani. Pridobljeno 2.12.2019 iz: <https://www.ljubljana.si/sl/aktualno/prijava-december-2019-v-ljubljani/>
- Foucault, M. (2000): Zgodovina seksualnosti 1: Volja do znanja. Ljubljana, ŠKUC.
- Mosse, G. L. (2005): Nacionalizem in seksualnost. Ljubljana, Založba *cf.
- Mencin Čeplak, M. (2013). Heteronormativnost in regulacije rodnosti. Annales. Series historia et sociologia, letnik 23, številka 2, str. 403-414.

A SI SAMSKA?

Michelle RISMAN

»A si samska?«

»Ne, nisem.«

»Aha okej, potem imaš fanta?«

Ja, ker obstaja samo ta opcija ane?

Vprašanje, za katerega si še nekaj let nazaj nisem predstavljala, da bo kaj več kot samo vprašanje. Zdaj ko ga slišim, si naredim v glavi že cel spisek podvprašanj, ki bodo verjetno sledila mojemu odgovoru. Včasih si mislim če nebi bilo lažje, da rečem, da ja, sem samska. Se bi vsaj izognila pojasnjevanju, za katerega si ljudje večino časa mislijo, da imajo pravico do njega, da sem jim ga dolžna. V določenih situacijah brez problema povem, da imam partnerko, medtem ko v drugih nisem vedno prepričana, kakšne posledice bo to prineslo. Spet sledi razmišljanje, ali naj raje rečem, da je to moja kolegica, sošolka ali kaj drugega. Ob tem vedno pomislim, da zakaj se sploh moram ukvarjati s tem, zakaj moram paziti kaj bom rekla in komu. Cenim ljudi, ki se ob take zadeve ne obregnejo, ostanejo spoštljivi in na nekem kulturnem nivoju. Ampak hkrati, ali ni žalostno, da sploh moram/o ceniti take ljudi okoli sebe oziroma biti veseli, da so njihovi odzivi sprejemajoči? Zakaj si moram vsakič, ko nekdo okej odreagira, kar malo oddahniti in biti vesela, da mi to, da sem povedala da imam partnerko, ni prineslo težav in problemov?

O svoji coming out zgodbi redko razmišjam, ker je sploh ne vidim kot tako. Ko sem ožji družini povedala, da mi je všeč punca, je bilo najprej seveda prisotnega nekaj začudenja, saj sem bila pred tem v kar nekaj let trajajoči zvezi s fantom. Nekako sem

pričakovala, da ne bodo imeli s tem nobenih težav, saj so zelo odprtii in razumevajoči. Vseeno pa sem bila kar malo presenečena, ko ni bilo neke posebne reakcije oziroma je bil odziv, poleg prvotnega šoka, skoraj enak, kot če bi jim povedala, da mi je všeč nek fant. Mogoče mi je dalo to nek pogum in spodbudo, da sem lažje povedala drugim ljudem okoli sebe. In res, reakcije večine ljudi, ki so mi tako ali drugače blizu so bile, in še vedno so, pozitivne. To vidim in jemljem kot nekaj res dobrega in sem hvaležna, da imam take ljudi okoli sebe. Je pa to velikokrat tudi razlog, da sem mogoče premalo previndna in ne pazim toliko, kot mogoče nekdo, ki je imel tekom življenja tudi nekaj oziroma več slabih izkušenj. Na primer držanje za roko v javnosti in kakršnokoli izkazovanje ljubezni na javnem mestu. Sploh na začetku najinega odnosa s partnerko o tem nikoli nisem razmišljala. Nisem razmišljala o tem, da naju mogoče ljudje opazujejo ali pa da jih moti, da se objameva. Medtem ko je bila ona veliko bolj pozorna na vse skupaj. Velikokrat je spustila mojo roko, kadar so nama nasproti prišli ljudje, ki so se ji mogoče zdeli »sumljivi« in je mislila, da bi lahko povzročali probleme. Na določenih mestih se recimo sploh ne drživa za roke. Zdaj sem na vse to bolj pozorna tudi jaz, pa nisem zares imela nobene slabe izkušnje, a sem vseeno pazljiva. In grozno se mi zdi, da moram paziti, kje bom svoji partnerki izkazala ljubezen. To ne pomeni, da ji je vseeno ne, a vedno je nekje v glavi tista misel, kaj če je kje naokoli nekdo, ki bo zaradi tega znored. Partnerka mi še vedno velikokrat reče, da živim v nekem varnem mehurčku.

Partnerka mi velikokrat pripoveduje o svojih izkušnjah in situacijah, ki so se ji tekom življenja zgodile in zaradi katerih je zdaj bolj previdna in pozorna. Brez izjeme sem še vedno vsakič znova šokirana, presenečena, jezna in žalostna, da se ji je vse to zgodilo. Včasih kar ne morem verjeti, kako daleč so določeni ljudje pripravljeni iti in na kakšen nivo se spustiti pri izražanju svojih prepričanj. In to v situacijah, s katerimi nimajo popolnoma nič. V sanjah si ne predstavljam, da bi se vtaknila v življenja ljudi, s katerimi nimam nič. Zgoraj sem že govorila o svoji coming out zgodbi, ob vsem tem pa sem se zdajle spomnila edine opombe oziroma komentarja moje družine na vse to in sicer, da naj bom previdna in naj pazim nase, saj nikoli ne veš, kakšni ljudje so okoli tebe. Da naj se raje ne držim za roke v javnosti ali počnem kaj podobnega oziroma, da naj bom previdna, da se mi ne bo kaj zgodilo. Podobno je razmišljala tudi kolegica, ki je tekom poletja nekje v tujini videla kar nekaj gej in lezbičnih parov, ki so si na javnih mestih tako ali drugače izkazovali naklonjenost in ljubezen. Ko sva se pogovarjali o tem je rekla, da je vsakič pomisnila na to, koliko poguma so morali zbrati in, da si sploh ne predstavlja kako mora biti, ko ne veš ali lahko svojo partnerko/partnerja primeš za roko ali jo/ga objameš in kakšne posledice (če) bo to prineslo. Zdi se mi zaskrbljujoče in žalostno, da živimo v svetu, kjer je za neko tako »malo« dejanje, potrebno imeti pogum.

Torej ne, nisem samska in ne, to ne pomeni, da potem imam pa fanta. Nikoli ne sklepaj o ničemer, saj ne veš, kaj bo za osebo na drugi strani to pomenilo in potegnilo za seboj. Razširi svoja obzorja, pomisli preden rečeš/ narediš and treat people with respect and kindness.

NASLAVLJANJE HETERONORMATIVNOSTI IN CISNORMATIVNOSTI V MLADINSKEM IN PEDAGOŠKEM DELU

Filip VURNIK, Laura PIHLAR in Katja SEŠEK

POVZETEK

V našem življenju je prisotnih veliko normativov, ki jih ustvarjamo in poustvarjamo. Le-ti potem klasificirajo naše osebne okoliščine na privilegirane in depriviligirane. Enostavno rečeno; če naše osebne okoliščine ustreza normativu, je naše življenje na tem področju lahko lažje od nekoga, ki odstopa od določenega normativa. V članku predstavljamo novo nastali priročnik za učiteljice_e in mladinske delavke_ce, Mavrica v žepu - uporaba umetniških orodji za naslavljjanje LGBT+ tematik, skozi predstavitev ene izmed delavnic orišemo teoretična koncepta heteronormativnosti in cismnormativnosti ter problematiko kontekstualiziramo in umestimo v šolski prostor.

Ključne besede: heteronormativnost, cismnormativnost, LGBT+, Mavrica v žepu, priročnik, homofobija, transfobija

UVOD

Pred vami je članek, ki razлага pojma heteronormativnost in cismnormativnost. V družbi sta omenjena konstrukta prisotna v vseh porah življenja ljudi in vplivata na naše dojemanje spola, spolnega izraza, spolne usmerjenosti, konec concev pa tudi na naše družbene vloge (Warner, 1993). Vpliv se pojavlja tudi v izobraževanju otrok in mladih, tako v osnovnih, srednjih šolah ter fakultetah, kot tudi v mladinskih centrih (za več glej Sešek, Pihlar, Vurnik, 2019, 7-8). Prav zaradi tega smo letos izdala_i priročnik za mladinske delavke_ce ter učitelje_ice z naslovom Mavrica v žepu, ki se dotika pojmov heteronormativnosti ter cismnormativnosti. Omenjena teoretična koncepta predstavljamo tudi v tem članku.

PRIROČNIK MAVRICA V ŽEPU¹

Priročnik Mavrica v žepu (Sešek, Pihlar, Vurnik 2019) je nastal letos v okviru Erasmus+ strateškega partnerstva Perform2Reform, ki je bil posvečen naslavljaju LGBT+ tematik s pomočjo umetniških orodij. V sklopu tega je sodelovalo več držav, ki so se teme lotile na različne načine (npr. preko gledališča, cirkuških predstav), me_i pa smo se odločile_i za izdelavo priročnika, ki vsebuje osem avtorskih delavnic in ilustracij, ki naslavljajo tematike povezane s spolnimi usmerjenostmi, identitetami in spolnimi izrazi ter družbenimi normativi, ki močno vplivajo na LGBT+ manjšino. Prav heteronormativnost in cismnormativnost sta dva družbena konstrukta, ki še posebej zaznamujeta življenje L GBT+ oseb.

Delavnice so zasnovane zelo interseksionalno. Iz tega sledi, da lahko skozi nekatere delavnice naslovimo tudi raznolikosti barv kože, socialno-ekonomskega položaja, fizičnega in/ali duševnega zdravja, spolnega izraza ipd. Pomembno je namreč zavedanje, da so lahko LGBT+ osebe tudi temnopolte, hendikepirane, da imajo lahko tudi LGBT+ osebe težave z duševnim in/ali fizičnim zdravjem, saj eno osebo zmeraj sestavljajo različne osebne okoliščine, ki pomembno vplivajo na njen_gov (de)priviligeran položaj v družbi.

¹ Poglavlje povzeto po Sešek, Pihlar, Vurnik 2019.

² V članku uporabljamo podčrtaj, ko naslavljamo osebe in skupino oseb v tretji osebi, ko ne poznamo spola osebe in če osebe zase uporabljajo podčrtaj. S tem zajamemo spolne identitete izven binarnega sistema spolov ter presežemo binarnost slovenskega jezika (Perger, 2016).

³Kratica LGBT pomeni lezbijke, geje, biseksualne in transspolne osebe, + pa pomeni neizključevanje vseh ostalih identitetnih pozicij, ki niso zajete v kratici.

CISHETERONORMATIVNOST

V našem življenju je prisotnih veliko normativov, ki jih ustvarjamo in poustvarjamo. Le-ti potem klasificirajo naše osebne okoliščine na privilegirane in depriviligerane. Enostavno rečeno; če naše osebne okoliščine ustrezajo normativu, je naše življenje na tem področju lahko lažje od nekoga, ki odstopa od določenega normativa. Kaj je torej heteronormativnost in kaj je cisnormativnost? Oba normativa se močno prepletata, vendar je za začetek lažje, da ju razdelamo posebej. Heteronormativnost je diskurz, ki predpostavlja, da smo vsi ljudje heteroseksualni. Predvideva, da obstajata dva spola (moški in ženski), ki sta velikokrat naslovljena tudi kot 'nasprotna' spola in se med seboj spolno in romantično privlačita. S tem normativom povezujemo tudi kar nekaj pravic, ki so za heteroseksualne pare nekaj samoumevnega; pravica do poroke, posvojitve otrok, možnost umetne oploditve itd.

Na tej točki morda že vidite povezave med hetero in cismnormativnostjo, ker sta obe močno povezana s spolom, na katerega gledata binarno, predvidevata tudi moške in ženske spolne vloge. Ta dva normativa je Judith Butler (2001) povezala skupaj s konceptom heteroseksualne matrice in ju združila v skupno besedo: cisheteronormativnost. Tako kot heteroseksualnost predvideva dva spola, ju tudi cisnormativnost, hkrati pa tudi določata, kako naj bi se v družbi obnašale_i, gibale_i na podlagi spola, ki nam je bil pripisan ob rojstvu. Verjetno se je smiseln vprašati, kako normativ vpliva na LGBT+ skupnost.

Cisnormativnost se na drugi strani predvsem veže na spol oz. spolno identiteto. Predpostavlja, da smo vse osebe cisspolne: torej, da se identificiramo s spolom, ki nam je bil pripisan ob rojstvu. Slednji se večinoma pripše zgolj na podlagi zunanjih genitalij, kar posledično pomeni tudi to, da genitalije povezujemo z moškim ali ženskim spolom, skupaj z genitalijami pa cisnormativnost določa tudi specifična telesa, ki naj bi sodila k določenemu spolu. Cisnormativnost predpostavlja zgolj dva spola, in hkrati dve univerzalni telesi. Spekter raznolikih teles posploši v dve kategoriji ki ju močno povezuje z določenim spolom (Butler, 1993).

Na kratko rečeno, cisheteronormativnost tolerira predvsem tiste LGBT+ posameznice_ke, ki se najbolje približajo normam; transspolne ženske in moški morajo čim bolj stremeti k družbenemu idealu moškega in ženske, včasih se celo zdi, da bolj kot cispolni moški in ženske. Podobno velja tudi za istospolne pare, kjer se pričakuje, da bo ena oseba prevzela bolj 'moško' vlogo, druga pa bolj 'žensko'. Skratka, cisheteronormativnost ne vidi nebinarnih spolnih identitet, hkrati pa to pomeni tudi, da normativ diskriminira vse osebe, ki imajo raznolike spolne izraze, ki ne ustreza spolnemu izrazu, ki ga predvideva družba, ne sledijo spolnim vlogam, ter vse, ki na tak ali drugačen način brišejo meje binarnosti.

MUZEJ ILUZIJ⁴

Za namene tega članka se nam zdi pomembno izpostaviti delavnico Muzej iluzij iz priročnika Mavrica v žepu (Sešek, Pihlar, Vurnik 2019). Le-ta prikazuje, kako cisheteronormativnost vpliva na vsakdanje življenje LGBT+ oseb. Družbene norme so postale tako samoumevne, da jih velikokrat ne vidimo. V delavnici s pomočjo socialnega eksperimenta naslavljamo prostore, v katerih (so)oblikujemo normative in spoznamo dejavnike, ki vplivajo na (po)ustvarjanje cispolnih ter heteroseksualnih normativov. S socialnim eksperimentom namreč lahko ustvarimo drugo realnost znotraj vsakdanjega sveta in opazujemo reakcije ljudi na situacijo (Archibald, Newhouse, 1980). Delavnica se odvija v zaprtem prostoru (npr. razred), ki ga preuredimo tako, da imajo udeleženke_ci ob vstopu v učilnico občutek, da so prišle_i v cono, kjer heteroseksualnost in cispolnost nista normativni. Glavni cilji delavnice so spoznati heteronormativnost in cisnormativnost prostorov, ter dejavnike, ki vplivajo na njihovo (po)ustvarjanje in spodbuditi udeleženke_ce, da razmišljajo o normah v naši družbi glede na spol in spolno usmerjenost.

Doseči želimo kritično razmišljanje in pre-vpraševanje heteronormativnosti in cisnormativnosti različnih fizičnih prostorov znoraj naše družbe. Ker so normativi vseprisotni in posledično nevidni, smo za potrebe doseganja ciljev te delavnice, cisheteronormativnost zbanalizirale_i do mere očitnosti. Norma postane vidna, ko/če jo nekdo "krši" ali v našem primeru, "obrne na glav o". Tukaj smo namreč za normo postavile_i istospolno in biseksualno spolno usmerjenost ter poudarile_i, da so transspolne osebe zdrave, nara-vne in normalne; če potegnemo vzporednico s cisheteronormativnostjo v našem vsakdanu - V družbi še vedno velja stigma, da je transspolnost bolezen. Veljajo tudi predsodki, da transspolne osebe niso normalne in v skladu z naravo. S trditvijo tako želimo ovreči naštete predsodke in normative oziroma izpostaviti, kako se cisnormativnost utrujuje preko biološkega determinizma in prikazovanja določenih teles kot bolj zdravih, nara-vnih in normalnih.

Ko udeleženke_ci vstopijo v prostor, jih na stenah pričakajo plakati istospolnih parov in družin z dvema mama/dvema očetoma, toalete niso ločene po spolih, biti del LGBT+

skupnosti postane norma v prostoru. Izvajalki_ca delavnice se sprehodita med udeleženkami_ci in en drugemu na glas govorita izjave, ki zatirajo heteroseksualno skupnost. S tem želimo udeleženkam_cem dati občutek, s katerim se LGBT+ osebe srečujejo v vsakdanjem življenju; prikazati želimo kaj vse v našem vsakdanu oblikuje

cisheteronormativnost in kako zelo navajene_i smo na vsakodnevna dejanja (po)ustvarjanja normativov. Če pomislimo na javne prostore (šola, trgovina, ulica ...), najdemo zelo malo reprezentacije LGBT+ oseb, oziroma kadar je le-ta prisotna, velikokrat prikaže LGBT+ osebe kot uboge, nezdrave ali na drugi strani, senzacionalne. Vsi ti fizični cisheteronormativni prostori, ki so brez ustrezne reprezentacije LGBT+ oseb, pa lahko dajejo le-tem občutek neobstaja in nelegitimnosti ter so tudi sokrivi za nastanek ponotranjene homofobije in/ali bifobije in/ali transfobije (Magič, 2012).

⁴Poglavlje povzeto po Sešek, Pihlar, Vurnik 2019.

ZAKLJUČEK

V drugem členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) so opredeljeni cilji sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Razvidno je, da morajo vzgojno - izobraževalne ustanove, ki so hkrati opredeljene tudi kot javne institucije, "zagotoviti optimalen razvoj posameznice_ka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, rasno, etnično in narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo; vzugljati morajo za medsebojno strpnost, razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov, spoštovanja drugačnosti in sodelovanja z drugimi; spodbujanje zavesti o integriteti posameznice_ka ter uveljavljanje možnosti izbire na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja." V nadaljevanju člen 2.a prepoveduje "neenakopravno obravnavo, ki temelji na spolu, spolni usmerjenosti, socialnem in kulturnem poreklu, veroizpovedi, rasni, etnični in narodni pripadnosti ter posebnosti v telesnem in duševnem razvoju" (Uradni list RS, št. 16/07). Glede na zgoraj omenjene člene zakonov, pedagoške in socialno delavske etične kodekse, so vzgojno - izobraževalne ustanove dolžne zagotoviti varno okolje tudi za LGBT+ posameznike_ce in jim omogočiti, da se ne glede na svojo spolno usmerjenost in/ali spolno identiteto ter spolni izraz razvijajo z enakimi možnostmi kot njihove_i cisspolne_i in heteroseksualne_i vrstnice_ki. Učiteljice_i se pogosto izmikajo pogovorom o spolni usmerjenosti in/ali spolni identiteti (Magič, 2012, Perger, Muršec, Štefanec, 2018) s tem pa LGBT+ posameznicam_kom onemogočajo razvoj njihove celostne integritete. Molk o nenormativnih spolnih usmerjenostih in spolnih identitetah je velikokrat povezan z nepoznavanjem vsebine, kar pa ne sme biti izgovor za ignoranco, saj tako ravnanje podpira nevidnost LGBT+ identitet v javnem prostoru in krepi cisheteronormativnost. V javnih prostorih se pogosto kaže diskriminacija LGBT+ oseb, kot navidezno neutralna praksa, ki postavi posameznico_ka z določeno osebno okoliščino v slabši položaj v primerjavi z drugimi (Magič, 2012). Kot primer lahko navedemo maturantski ples, ki v osnovi spodbuja tradicijo plesa med fantom in punco in s tem utrjuje cisheteronormativnost. Za navidezno enakopravnost bi srednje šole lahko poskrbele z ukrepom, ki bi dijakinja_e spodbujal, da lahko na ples povabijo kogar same_i želijo ne glede na spol. Učni načrt sicer dopušča dovolj avtonomije, katero pa učiteljice_i premalokrat izkoristijo za vidnost identitet, ki presegajo cisheteronormativnost. Cisheteronormativnost je v učnem načrtu prisotna eksplicitno, saj obstaja veliko sporočil, ki predstavljajo samo cisheteronormativne življenske situacije (Magič, 2012). Teme, ki presegajo cisheteronormativne življenske situacije lahko v učno gradivo vključujemo eksplicitno (npr. poučevanje in pogovor o razmerjih in družinah, ki vključujejo istospolna, biseksualna in nemonogamna partnerstva) ali implicitno (npr. v eni izmed besedilnih nalog pri matematiki, "nastopa" istospolni par).

VIRI IN LITERATURA

- Archibald, W., R., Newhouse, P.J. (1980). Social Experimentation: Some Whys and Hows. Santa Monica: Rand. Pridobljeno s <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R2479.pdf>
- Butler, J. (1993). Bodies that matter . New York: Routledge.
- Butler, J. (2001) . Težave s spolom: feminizem in subverzija identitet. Ljubljana: Lambda.
- MAGIČ, Jasna. (2012). Prebijmo molk!: priročnik za učitelje pri uvajanju razprave o homoseksualnosti in homofobiji v srednji šoli. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.
- Sešek, K., Pihlar, L., Vurnik, F. (2019). Priročnik za mladinske delavke_ce in učiteljice_e: Mavrica v žepu: Uporaba umetniških orodij za naslavljjanje LGBT+ tematik. Ljubljana: DIC Legebitra.
- Perger, N., Muršec, S., Štefanec, V. (2018). Vsakdanje življenje mladih LGBTQ+ oseb v Sloveniji, ali 'To, da imam svoje jebene pravice.' Ljubljana: Društvo Parada Ponosa. Dostopno na: <http://www.ljubljjanapride.org/raziskave/>
- Perger, N. (2016). Simbolno nasilje spolnega zaznamovanja v jeziku in prakse upora v visokošolskem programu. V: Družboslovne razprave 32(81), 41-60. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI-DOC-DE9LLFQM/2d6970c0-f2a2-4f7d-be2a0e5c1207fe1c/PDF>
- Warner, M. (1993). Fear of a Queer Planet. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/

"AVI TI MOKI AC ŽENSKA?"

LEZBIJKA

He smashed my face,
but could not reach
my dauntless heart.

- AN ELEVEN WORD STORY

ŠE VEDNO

Teja BAKŠE

Še vedno

Še vedno ne morem napolnit banje.
Vsakič k slišim neznosen pok vode, ko udari ob dno
začutim pekoč občutek vzdolž roke.
Z mano ostaja občutek polnih pljuč vode
ki je imela tistega petkovega popoldneva čuden okus.
Po sedmih letih jo še vedno izkašljujem
še vedno mi ostaja spomin krvavega kašla zadnjega diha
in še vedno me zaskeli po track markih.

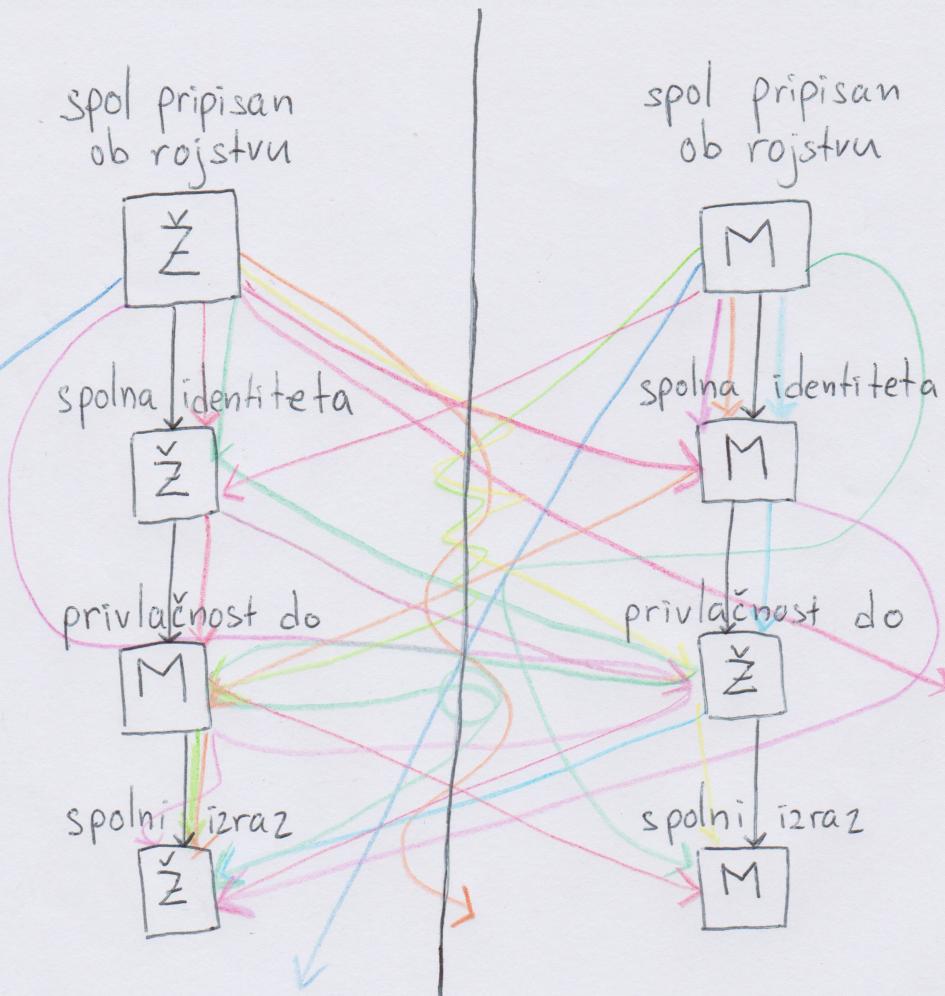
Še vedno si včasih vbodem iglo v žilo –
ampak nikoli več tja
nikoli v brazgotino
nikoli več v bolečino.
Mamljivi flashbacki na repeat
ampak nočem več odit
ničesar ne dam notr, niti ne pritisnem
ne poženem več ničesar proti svojem srcu
razen filinga življenja
k je tuki zdele
sam zdele.
Nobena naslednja sekunda ni zagotovljena
tud če ne bi imela igle v roki
sploh če ne bi imela igle v roki.
Zato ne govor ljudem, da se ne trudijo preživet
ker faking ne veš
tud če ti povejo
al pa ne povejo
še vedno ne veš.

Še vedno boli
še vedno ne morem dihat
še vedno živim v strahu
spomin se skos vrača
filing me duši
še vedno nočem tko živet
še vedno nočem umret
ne glede na to a je igla prazna
al polna
a pritisnem trigger
al ne
a napolnem banjo z vodo
al z grozo sam strmim vanjo
a vdihnem vodo
kri
al zrak,
še vedno hočem živet.

Še vedno se borim zase
še vedno sem tuki.

ENAMOŽNA POT

Iva VAN HOEK

We're not supposed to
cross the line

PROFEŠORICA SE PREDSTAVI

Red. prof. dr. Darja Zaviršek

Spraševala Teja Bakše

Na evropskem kongresu socialnega dela, junija 2019. Madird. O hendikepu in predstavitvi rezultov mednarodnega projekta Risewise

Kaj trenutno počnete v življenju in kako ste?

Vse dneve predavam; razmišjam, če se bo dobro iztekel Dedek Mraz za otroke iz romskega naselja in Azilnega doma. Rabimo še nekaj daril za nastopajoče. In sploh, obdarovanja... Ta semester predavam včasih dopoldne in popoldne in v takšnih obdobjih se pisati ne da. Od kar pomnim, vsaj že od desetega leta starosti, sem najraje pisala. Takrat sem si govorila, da bom učiteljica v šoli in pisateljica, oboje se je izpolnilo, kar me dela srečno. Pisarje me pogosto pomiri, z njim se lahko najbolje izrazim.

Pravkar je izšla knjiga o romskih družinah, ki sem jo pisala poleti skupaj s socialnimi delavkami iz društva Mozaik. S tem sem sklenila krog mojega opusa o ljudeh iz ranljivih kontekstov: neenak položaj žensk v odnosu do moških-pravice hendikepiranih-nasilje nad ženskami-družinske raznolikosti-razkrivanje vsakdanjih in samoumevnih rasizmov itd.

Nikoli me niso zanimali veliki sistemi »od zgoraj navzdol«, niti abstrakten »človek«, tega ni. Vedno me je zanimal marginaliziran, vsakdanji glas enega človeka, ki je lahko ženska, moški, Rom, begunec, žrtev nasilja v družini, hendikepirani.

“ Zanimalo me je tisto, mimo česar večina ljudi gre, ne da bi opazila. ”

Kaj vam je najbolj všeč v vlogi profesorice?

Ko potujem, me najbolj zanima, kaj se dogaja po svetu na oddelkih za socialno delo in kako ljudje živijo.

Uspelo mi je, da svoje delo na fakulteti in znotraj Katedre za socialno vključevanje in pravičnost, prepletam z intenzivnim mednarodnim sodelovanjem, kar ne bi bilo mogoče, če ne bi bila univerzitetna profesorica.

Po nacionalnem kongresu socialnega dela v Prekmurju, zaslužen izlet. Od leve: Prof. Julia Watkins, dr. Vjollca Krasniqi, dr. Sonja Bezjak, prof. Barbara Shank, prof. Gordana Berc in jaz. Okt. 2019

V tujino me vabijo kot plenarno predavateljico na kongrese, sodelujem v mednarodnih znanstvenih skupinah in nekaj najboljših prijateljev in prijateljic imam razkropljenih širom po svetu. **Nikoli se ne naveličam skupin študentov v tujini.** Na mednarodnem podiplomskem študiju »Socialno delo kot stroka človekovih pravic« v Berlinu učim študentke iz Palestine, Gane, Ugande, Singapurja, Zimbabweja, Indije, Bangladeša. Tisto, kar nimam priložnosti povedati tu, povem tam.

Najlepše akademske izkušnje imam iz Centralno evropske Univerze (CEU), ki je bila do letošnjega leta v Budimpešti, mestu mojih prednikov, dokler je ni orbanova populistično desna politika izgnala na meni ljubi Dunaj. Ko potujem, me najbolj zanima, kaj se dogaja po svetu na oddelkih za socialno delo in kako ljudje živijo. **Obiskujem azile, zagovorniške organizacije in skupine svojcev hendikepiranih od Rusije, Ukrajine, Romunije pa do Hong Konga in Tajvana. Azili so povsod so enaki, kar je fascinantno in grozljivo obenem.**

Vesela sem, da so mojo knjigo razstavili na Filozofski fakulteti. November 2019.

Pomembno se mi zdi, da sem razvila študije hendikepa v socialnem delu, te perspektive prej ni bilo. A ni bilo samo to. Pomembno se mi zdi več kot petnajst let supervizij za time strokovnih delavk, ki delajo v praksi in moje pojavljanje v medijih, da se je končno začelo de-normalizirati zgodnje poroke deklic, nasilje nad otroki, stigmo hendikepa. Nikoli ne vem vnaprej s čim se bom ukvarjala v prihodnjih letih. Praviloma se nekaj zgodi, kar me popolnoma obsede, saj gre za neko grozno, nepravično, groteskno, absurdno stvar, ki jo nekateri ljudje željo normalizirati ali celo prikazati kot dobro. Takrat se s tistim, začnem sama ukvarjat.

Katera stvar, ki ste jo naredili v praksi socialnega dela, je za vas osebno najpomembnejša in zakaj?

Verjetno je bilo najpomembnejše delo na področju nasilja nad ženskami. Konec 80. let prejšnjega stoletja sem enkrat zagotovila prostor, da so se na nekdanji šoli za socialne delavce urile prve prostovoljke za delo na SOS telefonu; imela sem prva predavanja o spolnih zlorabah otrok. Leta 1996 sem na povabilo Mirjane Majhenič usposobila in dolgo spremljala tim socialnih delavk, ki so odprle prvo varno hišo v Sloveniji. V času usposabljanja sem bivala v še prazni stavbi, zato v Šali pravim, da sem bila prva stanovalka Varne hiše v Sloveniji.

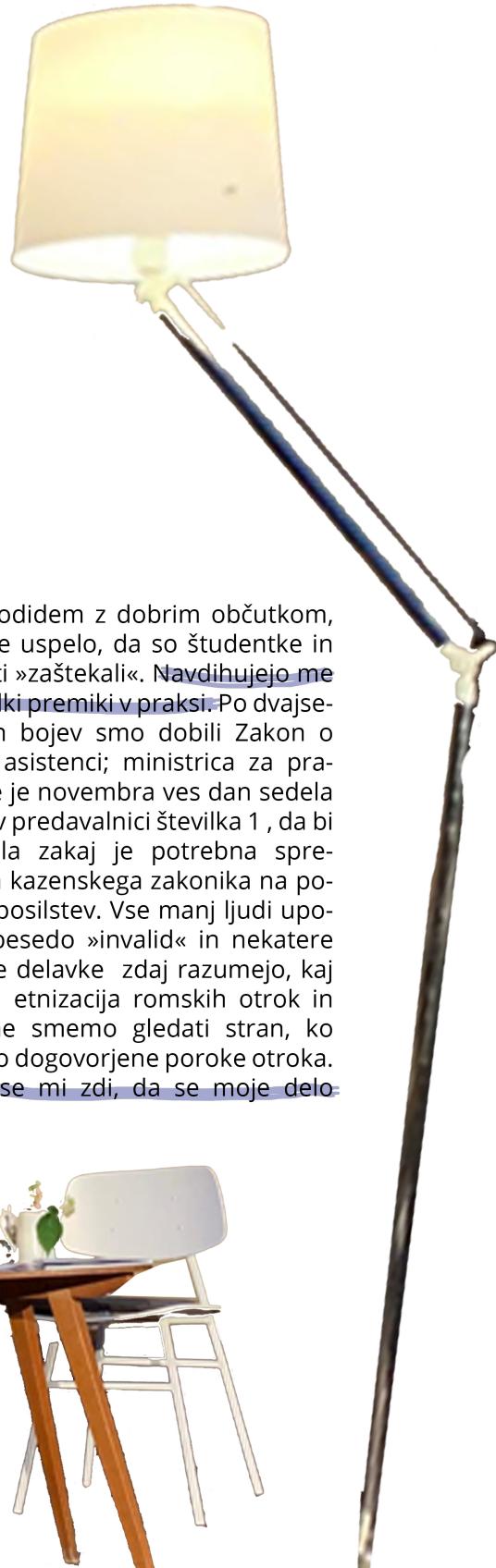

Kaj vas navdihuje pri socialnem delu?

Vsako leto spoznam par dobrih študent in študentov, včasih v drugem letniku pri predmetu Ljudje z ovirami, včasih na modulu pri predmetu Etnično občutljivo socialno delo ali še na koncu, ko pridejo k meni s predlogom za diplomsko ali magistrsko nalogo. Navdihuje me, ko se kdaj posreči, da postane skupina na predavanjih iz tedna v teden bolj kohezivna, nihče več ne reče, da ga je »strah« govoriti, ko iz tedna v teden predelujemo novo literaturo, skupinski pogovori postajajo dinamični, hitri, z igro vlog ostromo kritično in poglobljeno perspektivo, ki jo potrebujemo, ko delamo s strankami v socialnem delu.

Takrat odidem z dobrim občutkom, da mi je uspelo, da so študentke in študenti »zaštekali«. Navdihujejo me tudi redki premiki v praksi. Po dvajsetih letih bojev smo dobili Zakon o osebni asistenci; ministrica za pravosodje je novembra ves dan sedela z nami v predavalnici številka 1, da bi razumela zakaj je potrebna sprememba kazenskega zakonika na področju posilstev. Vse manj ljudi uporablja besedo »invalid« in nekatere socialne delavke zdaj razumejo, kaj pomeni etnizacija romskih otrok in zakaj ne smemo gledati stran, ko pride do dogovorjene poroke otroka. Takrat se mi zdi, da se moje delo splača.

Najbolj nepozaben trenutek v vašem življenju.

Zdaj bom zelo klišejska, ampak nič bolj nepozabnega mi ne pade na misel, kot je bil trenutek, ko je moja hči pogledala ali bolje rečeno v pičle pol ure nekako priplavala iz mojega telesa. Zavedam se, da je za mnogo žensk to, nasprotno, travmatičen trenutek.

Katere stvari se vas dotaknejo?

obre in slabe. Dotakne se me, če mi kdo reče, da mu je bilo tekom študija, zelo pomembno o čem sem predavala, kakšna sem bila; da je tisto, kar pišem, pomembno, da je nekomu odprlo oči. Ko me ustavi nekdo, ki ga ne poznam, in mi pove, kako veliko mu pomeni moje delo. Zelo se me dotaknejo prijateljstva z ljudmi, ki jim zaupam, s katerimi rada delim svoj čas in svoje delo. Ko vidim, da nekdo veliko zahteva od sebe, sodelavke, ki se trudijo, da bi bile odlične. Obenem se me zelo dotaknejo brezčutni starši, ki na ulici oštrevajo majhnega otroka, takrat se težko zadržujem in razmišljam kako naj interveniram. Nimam še izdelane strategije s katero bi bila zadovoljna. Včasih strukturne in družbene zakonitosti jem jem preveč osebno; ko dobim sporočilo, da sem spet zavrnjena na razpisu za raziskovalni projekt, sem zelo prizadeta, čeprav vem, da nisem zavrnjena zato, ker bi bil moj projekt slab. Ko so me napadli nekateri posamezniki desnih političnih strank in združenj zaradi knjige o mavričnih družinah, izjemnega angažmaja Jelke na področju beguncev, zavzemanja za pravice žensk, da odločajo o svojem telesu in reprodukciji, sem bila najprej prizadeta. Še toliko bolj, ker so študentje dobili javna navodila, naj »sporočajo« kaj se dogaja na predavanjih in na fakulteti. Spodbujanje ovaduštva. Nato sem trezno razmisnila, kaj lahko naredim kot znanstvenica in kot pisateljica. In sem o vsem tem začela pisat, dokumentirala sem določen trenutek, dogajanje zunaj in znotraj fakultete, zapisovala sem izjave, bila sem antropologinja na terenu. Mnogo tega sem objavila v svojih najboljših člankih doma in v tujini. Arhivirala sem dogodke, ki bi sicer odšli mimo nas neopaženi, utonili bi v pozabo, ali pa bi se nekega dne z začudenjem zbudili v neki novi svet, ki ga ne bi več prepoznali. Moje arhiviranje v obliki znanstvenih razprav in knjižnih del, te procese razлага in razjasnjuje njihovo notranjo logiko. Slabe stvari, ki se me dotaknejo, obrnem tako, da imajo zame in za druge spoznavno vrednost.

V kaj verjamete?

Verjamem, da gredo lahko stvari enako hitro na boljše kot na slabše. Nikakor ne verjamem v slepila kot so, da so ljudje v osnovi dobri, da v življenju zmaga dobrota in naivneži te vrste mi gredo na živce. Nasprotno, verjamem, da je žal na svetu vse preveč neumnih, nereflektiranih in brezbržnih ljudi. Včasih si želim, da bi bila ena od njih, da ne bi tako hitro videla, kaj se zares dogaja okoli mene, v moji ožji okolici in globalno. In včasih naivnežem zavidam.

Ker me zanima kaj zares je in ne to, kar bi si žeeli, da bi bilo; verjamem v rigorozno, znanstveno, na podatkih in na teoretskem znanju utemeljeno raziskovanje. Nič me ni naučilo večje znanstvene natančnosti kot delo za Evropsko komisijo, ki sem ga opravljala deset let v okviru Akademske mreže ekspertov s področja hendikepa (ANED). Če bi mi dopuščal čas in bi zbrala skupaj vsa poročila, ki sem jih napisala v tem desetletju, bi več kot 1000 strani dolg dokument verjetno obsegal več podatkov, kot jih imajo na nekaterih direktoratih ministrstva. A naša življenja so postala hitra, nimamo se več časa ozirati nazaj.

2009, protest socialnih delavk in delavcev za plačano pripravnštvo v Ljubljani

najhre sprehodite.

Verjamem tudi, da z generiranjem dobrih praks lahko povzročamo majhne spremembe. Neka tuja strokovnjakinja, mi je leta 2017, ko sem za evropsko komisijo iz leta v leto poročala, da zakon o dolgotrajni oskrbi še ni napisan (in še zdaj ni), dejala, da imamo pravo ime za državo, v kateri živimo, in sicer Slowenia. V socialnem delu je veliko takšnih primerov, a mnogi vztrajamo in vztrajamo. Zdaj imamo na fakulteti možnost, da dobimo nekaj malega denarja za ekskurzije. To nam omogoči, da gremo lahko na pogovore z romskimi ženskami in moškimi v oddaljena naselja. Obiskujemo prostore največjih travm sodobnega evropskega človeka, ki danes zaznamujejo življenja mnogih družin, Auschwitz, Dachau, Jasenovac in Srebrenico.

Nekaj, za kar si želite, da bi ljudje vedeli o vas.

Naučila sem se, da je v nekaterih okoljih pogosto najboljše, da vedo ljudje o vas čim manj. Američani rečejo temu »keep the low profile«, in to načelo mi je pomagalo preživeti.

Kako, če sploh, definirate in doživljate svojo spolno usmerjenost in kako jo živite?

Spolna usmerjenost je nekaj fluidnega in kontekstualnega. O svojem zasebnem življenju praviloma ne govorim veliko, zdi se mi, da drugi ljudje o njem govorijo več, kot jaz sama. Imam veliko srečo, da že dolgo živim z eno najzanimivejših oseb, kar sem jih v življenju spoznala. Živeti z mednarodno priznano psichoanalitičarko je poseben izviv, človek se ne more skriti in blefirati. Moja družina je zanimala tudi zato, ker je transnacionalna, torej sem tako rekoč v trendu, saj te po svetu skokovito naraščajo.

Kako vidite heteronormativnost v socialnem delu in kako se nanjo odzivate, če se?

Heteronormativnost je norma in ljudje imajo težave z raznolikostjo. V tem se socialne delavke ne razlikujejo od psihologinj, učiteljic, vzgojiteljic in drugih zaposlenih v podobnih poklicih. Spominjam se obdobja, ko je prišlo pri nas do prvih enostranskih posvojitev otrok v istospolnih družinah. Socialne delavke se praviloma niso izrekale za ali proti, mnoge so dejale: »Ko bo ministrstvo reklo, naj začnemo s postopki posvojitev, pa bomo.« Številne socialne delavke so potem takem čakale, da se bo nekdo drug odloči namesto njih in so se postavile zgolj v vlogo izvajalcev navodil. To nas seveda spomni na fenomen »banalnosti zla«, o katerem se na predavanjih pogosto pogovarjamo. Na podobno naravnost sem naletela v obdobju izbrisanih, ko so nekatere socialne delavke in delavci čakali, da jim ministrstvo pove, ali naj pomagajo zlorabljenim otrokom v družinah izbrisanih ali ne. Tu vidimo, da je heteronormativnost samo del širšega problema, ki je ta, da pre malokrat premisljujemo, kaj je etika socialnega dela in kaj pomenijo načela enakosti, nediskriminacije, socialna pravičnost, človekove pravice, v konkretni praksi. Ana govorí o etiki pomembne reči.

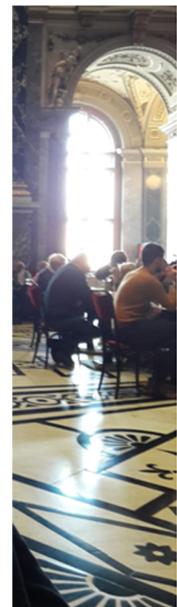
Selfi je uspel. OD leve: Prof. Elena Allegri, prof. Theano Kallinikaki, prof. Shula Ramon in jaz. Po plenarnih predavanjih na British Association of Social Workers in Londonu na temo socialno delo za pravice beguncov in migrantov v svetu. Maj 2019

V hramu umetnosti po napornem tednu,
Kunsthistorisches Museum Dunaj, 2019.

Kaj je za vas najbolj nenavadna ali zanimiva stvar o vas?

Da nimam svoje sobe in da sem skoraj vse knjige in raziskave napisala brez »the room of my own«. Večino časa delam za kuhinjsko mizo, kjer se pogosto dogajajo tudi številne druge reči. In kjer se seveda zelo dobro je. Nenavadna se mi zdi moja živa želja po tem, da bi študirala antropologijo in bila antropologinja, čeprav ves čas v resnici delam antropologijo. Tudi dejstvo, da sem v kurikulum že v devetdesetih letih vpeljala predmet socialne antropologije, ni dovolj. Ko sem enkrat izjavila, da bi šla delat doktorat iz antropologije, se je Irena, ki je antropologinja, zgrozila, češ, da je zbiranje doktoratov neokusno in »hohšaplarsko«. A v meni je zgolj stara želja, da opravim nekaj, kar mi prej ni bilo mogoče.

Katere so prve stvari, na katere pomislite ali jih (za)čuite, ko se zjutraj zbudite in preden zaspite?

Ali imam spet alergijo na pršice? Ponoči dolgo delam, nikoli ne grem spat pred polnočjo, temu primerno težko zjutraj vstajam. Zadnjih 12 let sem zjutraj vozila hči v vrtec in šolo in sva od zaspanosti komaj našli avto. Zdaj mi tega ni več treba, zato pridem na predavanja ob 8. 30 kar spočita. Vseeno skupaj s študenti komaj čakam prve kave,

Za en dan ste študentka na predavanjih Darje Zaviršek. Kakšna je vaša izkušnja?

Najdem prostor čisto zadaj pri oknu, da se me čim manj vidi. Odprem računalnik in začnem pripravljati seminar za drug predmet, saj ga moram popoldne oddat. Pogledam novice na FB, kdo me je lajkal in kaj so postali. Ker lahko delam več stvari hkrati, vedno spremjam predavanja. Ta so super zanimiva, čeprav vsega ne slišim, saj sem daleč od prve vrste. Klopi prve vrste so vedno prazne. Spomnim se, da sem fotografije o tem videla tudi v knjigi »Skrb kot nasilje«, ki smo jo brali v zimskem semestru. Profesorica včasih začne kaj spraševat, ni mi vedno jasno, kaj hoče. Ne vem, morda tudi za to, ker ne poslušam povsem zbrano. Še dobro, da se sošolke v četrti vrsti vsakič javijo, tako da je zgodovljona in gremo naprej.

Čeprav si profesorica včasih zapiše imena tistih, ki sodelujejo, sama nerada govorim, če je v predavalnici veliko folka. Pravijo, da je stroga in da je treba pri njej brati knjige in vsak teden kaj pripraviti, ampak meni se to ne zdi narobe. Če hočemo biti dobre socialne delavke, moramo študirat. Vseeno me malo skrbi, kako bo na izpitu, saj nam je poslala že več knjig v pdf-ju. To je sicer prijazno od nje.

Mogoče nima rada, da se za knjige poseka toliko dreves. Tudi sicer zgleda ekološko osveščena, saj pred predavanji v veliki predavalnici na roko vrti roloje, da dvigne vse rolete na oknih, kar zanje verjetno ni lahko, saj se ji vidi, da nima mišic. Potem nam reče, da ne rabimo prižgati luči. Sicer je nekoliko temno, ampak mogoče ima prav, da je ekološko manj potratno. Asistentka Sonja pa je zadnjič menila, naj na hitro odpremo okna, da gre ven nevarna kemična snov, radon, ki se ponoči nabere v prostoru. Zgleda, da imamo tudi pri nas Grete Thunberg.

Končno odmor. Super je, če ima Študentska organizacija v avli zajtrk.

Ko se vrnem na moj najljubši prostor čisto zadaj, odgovorim na nekaj SMS-ov, WhatsApp-ov in pogledam nekaj fotk na Instagramu.

Zdi se mi, da ima rada fotografije, ker nam vedno pokaže kaj zanimivega, recimo fotografije izolirnic; vice na področju posvojitev; stare umetnine, ki prikazujejo posilstva žensk; »človeka-slona«...

Tudi literatura, ki nam jo je dala dosedaj za prebrat, je bila zanimiva. Morda se drugo leto vpišem na njeno smer, vem, da so druge predavateljice na smeri super, imajo tudi novo mlado raziskovalko Tanjo....

Uf, konec predavanj, gremo ven na čik.

Renato ŠVARA

UTEMEJENI RAZLOGI
ZAKAJ NASPROTOVATI
ISTOSPOLNIM POKROKAM:

**SMISELNI RAZLOGI
ZAKAJ NASPROTOVATI POSVOJITVAM
OTROK IZ TOSPOLNIM PARTNERJEM:**

PRIJATELJSTVO

Petra MIŠICA

Je dlan, ki objeme dlan
in dotik, ki pravi, da nisi sam.

Je bližina, ki celi rane,
ko življenje težko postane.

Je trenutek vreden več od zlata,
sreča, ki se je kupiti ne da.

LJUBEZEN

Petra MIŠICA

Med nama ni le ena razlika,
a naju vsaka bogati,
je pa le ena sila,
ki najin svet premika,
ki najini je združila poti –
Ljubezen.

SAMO PRIJATELJICI

Iva VAN HOEK

Sej sva samo prijateljici,
ker boljših besed ni.

Tudi ko te objemam ponoči,
ko me držiš za roko v gledališču,
in ko se pogledava v iskrive oči sredi navdušenega pogovora.
S tabo delim tisoče trenutkov,
čustev, misli in občutkov,
poznaš vse moje brazgotine,
in hočem še celo vesolje doživeti s tabo.

Nisi "samo" prijateljica, ker te imam preveč rada,
in jaz tebi nisem "samo" prijateljica,
ker zaradi prijateljice ne bi
vedno imela dveh dežnikov s sabo.
Tebi pišem, ko ne morem spati,
tebe hočem objeti, ko mi je vsega preveč.
In želim ti vso ljubezen tega sveta,
z mano ali brez.

Vendar me ljudje ne sprašujejo, kako si ti,
ne kličejo tebe, ko se jaz ne oglasim
in ne slišijo zares, ko o tebi govorim.
Nikol jim ne bo čist jašno, kaj mi pomeniš,
ker sva "samo" prijateljici,
ker boljših besed ni.

Hočem biti samo s teboj.

Lepo mi je, da želiš biti z menoj.

Upam, da si boš dala tudi priložnost za izkušnje z drugimi ljudmi,
če je to nekaj, kar ti želiš.

Želim ti ponuditi vse, kar ti lahko,

želim pa, da doživiš tudi tisto, česar ti jaz ne morem ponuditi.

Vec kot imava v sebi, z več stvarmi, s katerimi razpolagava, več si lahko dava.

Vec ko doživiva, bolj živiva.

Bolj ko čutiva, globlje se (lahko) čutiva.

Slišim kaj želiš in potrebuješ ti, kako to, da te ne zanima, kako čutim jaz?

A boš (za) vedno (samo) moja?

Ne čutim, da sem tvoja,

čutim pa, da bom vedno s teboj.

Morda fizično, lahko v ideji,
ali pa v spominu.

In ti boš vedno z menoj.

V ultimatu izbire

se poraženi boriva za ljubezen.

Pogojena ljubezen je omejena ljubezen.

Imava sam ta moment zdele,

pogled, poljub, dotik, ta trenutek, stik.

Znotraj svobodnega momenta
s tabo čutim forever filing.

Nočem sam ideje o ljubezni,

nočem čakat na fiktiven forever,
hočem te doživet v tem trenutku.

Teja BAKŠE

PLAN A

AČI: KAKO JE TREBA LJUBITI

z tabo sem sama,
odnos je sam zato.
Lej a nač ti je domova,
uporab ljubici med namen mi,
je ne morem dihat,
odnos si sam ti, ti.

On ne želi tba
če mi želi ljubici

Midve sva srečni.

Lepo mi je slišati, da si srečna (tudi z menoj).

Tudi jaz ~~vsičkrat~~ čutim srečo.

Včasih sva srečni istočasno.

Včasih si ti srečna v trenutku, ko jaz ne morem dihati.

Ob uporabi dvojine za opis (svojih) čustev me zradiraš.

Nisva in ne moreva biti (srečni) v združeni enosti.

Sreča je v tebi in enost je v tebi.

Sreča je v meni in enost je v meni.

Posesivna zahteva po enosti mi ruši obstoj.

Z zahtevo po specifičnem čutenju in izražanju, mi prikrito kradeš nasmej iz žepa.

Če sva midve brez mene (in brez tebe), ne morem čutiti ničesar, ker me ni.

Ne morem ljubiti brez sebe,

ne morem živeti brez sebe.

Cutim s tabo, čutiš z mano, čutiva skupaj, čutiva ločeno.

Jaz čutim srečo, ti čutiš srečo.

Ti se srečno smeješ, jaz od sreče jočem.

Kar čutim do tebe, je moje, in ne zahteva od tebe vračila ali odziva.

Tvoja čustva in izrazi so srčno dobrodošli,

če jih zares čutiš in želiš izraziti - na svoj način.

Verjamem v »I love you« ali »ljubim te«,

težko vzamem »jaz tudi tebe« ali »I love you TOO«.

Lepo ~~je~~ deliti in skupaj doživeti lastne občutke.

b:b:b

st hovr shme rze,
ščr Č mrozd na dovor zze,
in me za mre piceš zze,
ljubici me, kdo tr tr hovr,
in hovr in mreš sam tri,
pot se sam tri,
kso se sam tri,
nac splosh =,
č dolg ve ve ře
časih sam hla,
nac ve bo več vnoj.

To jaz prav, da sem zljubljen in srečna z njo,
ne mojnj in sreča vnojnj, kdo se ti.

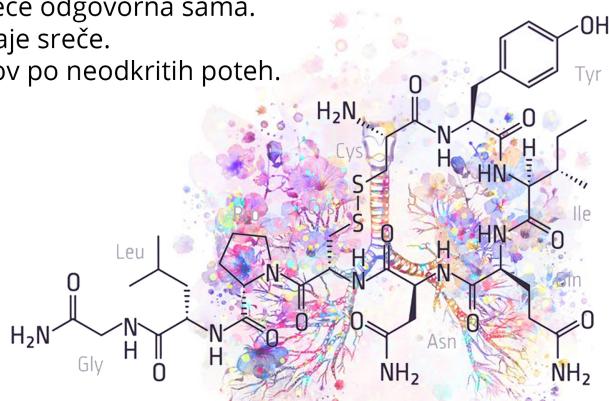
Gomuš in da sem tri gomuš,
da hovr, kdo sh st hovr
Ponatka na s s tabo!
Pod tr hovr pogoda,
in tr hovr sreča in moja skoda.
ča hovr udolje man torna hovr hit,
v meni hovr in jaz hovr heartlet.

A boš vedno samo z mano?

Nikoli ne bom in ne morem biti samo s teboj.
Vedno, ko sem s teboj, sem samo s teboj.

Želim, da si (najbolj) srečna (samo) z mano.

Srečna s tabo sem takrat, ko sem srečna sama v sebi.
V dvoje si lahko deliva omejen paket bombonov izkušenj in doživetij.
Občutke sreče črpam iz izkušenj s teboj in iz izkušenj onkraj najinega odnosa.
Osrečujejo me trenutki, ki jih (do)živim z različnimi ljudmi in v raznolikih situacijah.
Z vsemi občutki, čustvi in mislimi, ki jih nosim v sebi, vstopam v odnos s teboj.
Ne moreš me osrečiti ti,
ker sem za svoje občutke sreče odgovorna sama.
Ne potujem do končne postaja sreče.
Raziskujem pestrost občutkov po neodkritih poteh.

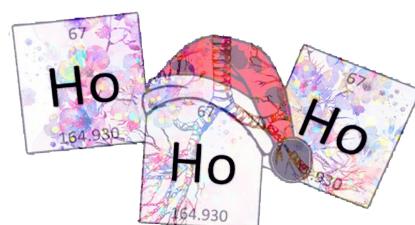

A si srečna z mano?

Čutim občutek sreče, kadar sem s tabo.
Čutim tudi občutek žalosti, ujetosti in osamljenosti.
Čutim 67546131160493 stvari.
Srečna sem, kadar odpreš vrata tudi mojim ostalim čustvom.
Srečna sem, kadar sem lahko žalostra.
Srečna sem, kadar tudi ti ljubiš, čutiš in izražas iskreno.
Nočem se omamljat z lažmi
in najinega odnosa zavijat v božični papir metafor in bleščic.
Hočem te tako, kot si, in z vsem, s čimer prihajaš – z radostjo in izzivi.
Srečna sem v svobodi čutjenja, doživljjanja in življenja.
Sreča, ljubezen in odnos so proces,
ne končna postaja na robu prepada neskončne puščave.

Ne ljubiš samo mene?

Najprej ljubim sebe.
Ljubim tebe.
Ljubim prijateljice in prijatelje.
Ljubim znanke in znance.
Ljubim rastline in ljubim živali.
Ljubim dotik dežja in ljubim vonj vetra.
Ljubim strele med nevihto in ljubim mavrico.
Če ljubim druge in drugo, tebe ne ljubim manj.
Če mi postavljaš omejitve, (te) lahko ljubim le toliko.
Z vsem kar je v meni, doživjam svet in vzpostavljam stik s teboj.
Ne želim ljubiti parcialno.
Ljubim te z vsem, kar sem, in z vsem, kar čutim.
Ljubim polno.

A si v druge bolj zaljubljena?

Zaljubljenosti ne postavljam na hierarhičen spekter.

Zaljubljenost je nekaj, kar čutim na različne načine in vsakič malo drugače.

Ni bolj ali manj, kot ni vse ali nič.

A potem boš vedno prišla nazaj k meni?

Dokler bova obe želeti, bova skupaj.

Skupaj sva tudi z drugimi ljudmi.

Skupaj sami hodimo po svoji poti, na kateri se srečujemo.

Med hojo me lahko primeš za roko in lahko me izpustiš.

Lahko me poljubiš in objameš v pozdrav ali slovo.

Želim, da si na svoji poti svobodna v tempu in smereh hoje.

Svobodo definiraš, določaš in o njej presojaš sama.

Hočem, da si samo moja.

Samo od sebe sem.

Raje izgubim tebe, kot da še kdaj izgubim sebe.

Vse kar imam, sem jaz.

Če nisem jaz, nisem nihče.

Vse kar imaš ti, si ti.

Veliko lahko imaš z mano.

Lahko imaš tudi mene, brez da sem tvoja.

In lahko sem tvoja, brez da me imaš.

Ti si moj svet.

Sem svoj svet zase,
sem malo tvoj svet,

in lahko sem del tvojega sveta.

Zelim ti pokazat svoj svet,

te povabiti vanj, ga (do)živeti s tabo.

Zanima me tvoj svet,

če ga želiš deliti z menoj.

Svet želim izkusiti onkraj sanj zlajnane pravljice.

Živim kot sama vidim in čutim sebe.

Kako me vidijo drugi in kako me interpretirajo,

ne more biti več moja odgovornost.

Odgovorna sem zase

in za svoj (transparenten) delež v odnosu.

Sem svoj svet.

Ne morem brez tebe.

Potreba z odvisnostjo v roki koraka do zapora.

Z odvezano vezalko skačem po lužah,

potem pa se nerodno spotaknem ob pločnik

in si razbijem koleno,

pa niti ni bila kriva odvezana vezalka,

ampak vsi vztrajno kažejo s prstom nanjo.

Če rabiš mojo podporo, bom prišla z zavezanimi supergami.

Če želiš z menoj skočiti v lužo,

odkleni vrata celice,

in pridi z mano ven.

Sicer lahko skačeva tudi po luži v celici,

v kateri že eno leto pušča strop,

a tam ni sonca.

V celici moraš biti z mano, zunaj nje imaš izbiro.

Namesto »ne morem brez tebe«,

opazuj, kako zveni in se čuti »nočem brez tebe«,

in opazuj, kako se spreminja odsev v luži.

Monogamija je stresen koncept nevrotika.

Nočem praznih oblub in commitmenta vztrajnosti v praznini.

Želim commitment iskrenosti, spoštovanja in negovanja odnosa;

to mi definira resnost odnosa – ne hiša, prstan, otroci

in nemirno srce za grenkim nasmehom.

Predstav o ljubezni je vsaj toliko, kot je ljudi –

vsi pa naj bi živeli eno, edino, pravo, čigavo?

Besede ljubezni mečemo vsepovsod kot konfete,

ki nas agresivno režejo v ranljive dlani.

Vreča dejanj in izrazov sreca leži v kleti in ima vedno več lukenj.

Previdno poberem odvrženo vrečo, jo operem, zašijem

in jo skrbno začnem spet polniti:

Iskrenost je moja zavezanost;

Odprtost je moje načelo;

Raznolika doživetja so vtič mojega smisla obstoja.

Brez zahtev, pričakovanj in sodb odprto sprejemam

sijajen spekter svetlobe, zvoka in oblik.

Šele ko diham na polna pljuča,

lahko vdihnem mir, čutim barve in živim real pravljico.

Spet me navdušuje občutek življenja.

V senci pozabljenega drevesa

občudujem ljubezen v jesenskih barvah.

Na roki začutim poljub jesenskega lista,

ki ga je drevo spustilo.

Poslavljjam se od zahtev ljubezni.

"I never thought it was such

a bad little tree.

It's not bad at all, really.

Maybe it just needs a little love."

— Linus van Pelt

SPĒT TAM, NA ZAČETKU

Urša MEDVED

Takole,
ves zaceljen,
letaš naokoli z dvignjeno glavo.
Misliš, da sem se samo malo spotaknila,
obtolkla, da ran ni, ker se naglas smejim.
Ko in če je treba res dobro skrivam,
a navznoter gorim.

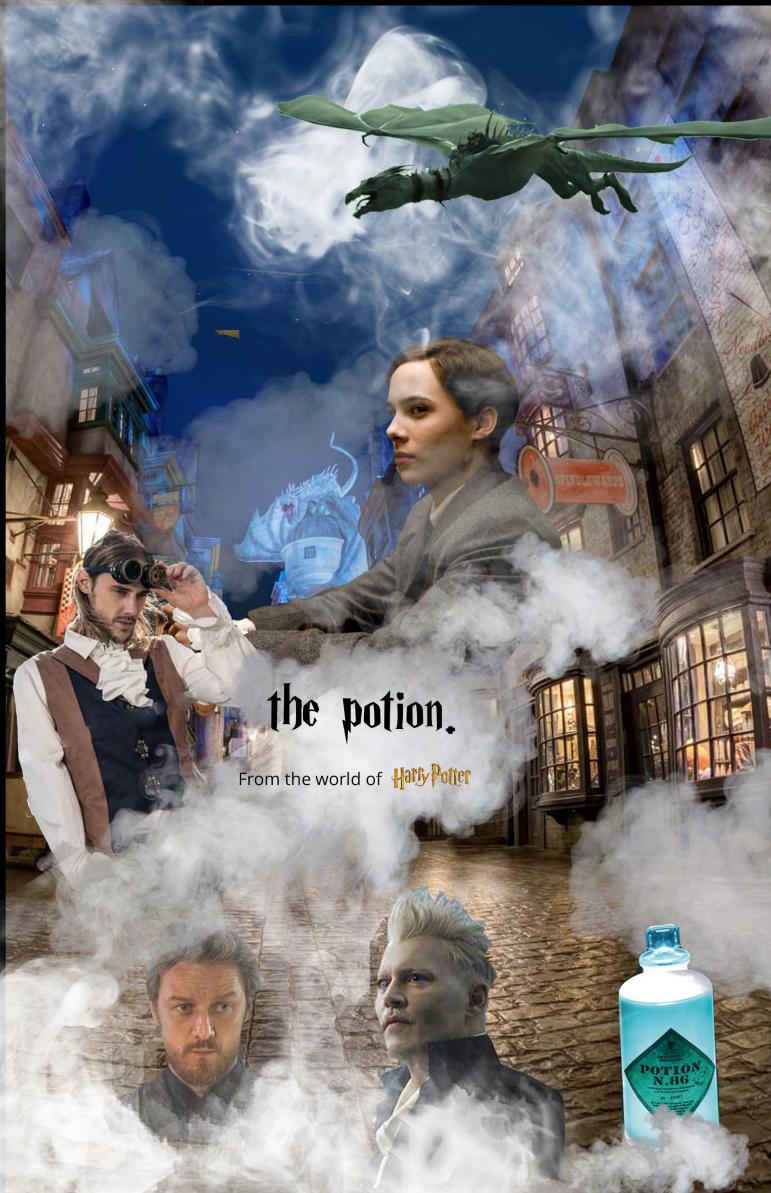
Odrezala bi se od tebe, iz sveta in vsega vesolja,
od tam opazovala ta izprijen miseln svet.

Iz njega bi odrezala njiju,
svojo marioneto pa postavila ob tebe.
Zakaj? Ne vem.

Tako obžalujem miljon treh sekund,
ki namesto poguma prevzel jih je strah.
Ker vse tako ali tako propada,
in zdaj nimam nič.

Razen v glavi utvarni kič
v srcu pa željo, ki se ne bo nikoli uresničila.

A potion addict,
a boy
and the Minister for Magic
walk into a closed apothecary at Diagon Alley...

UVOD

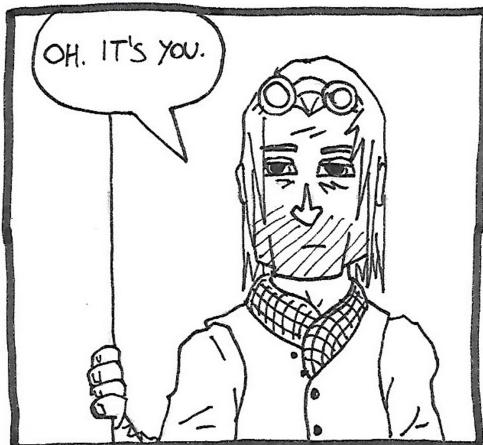
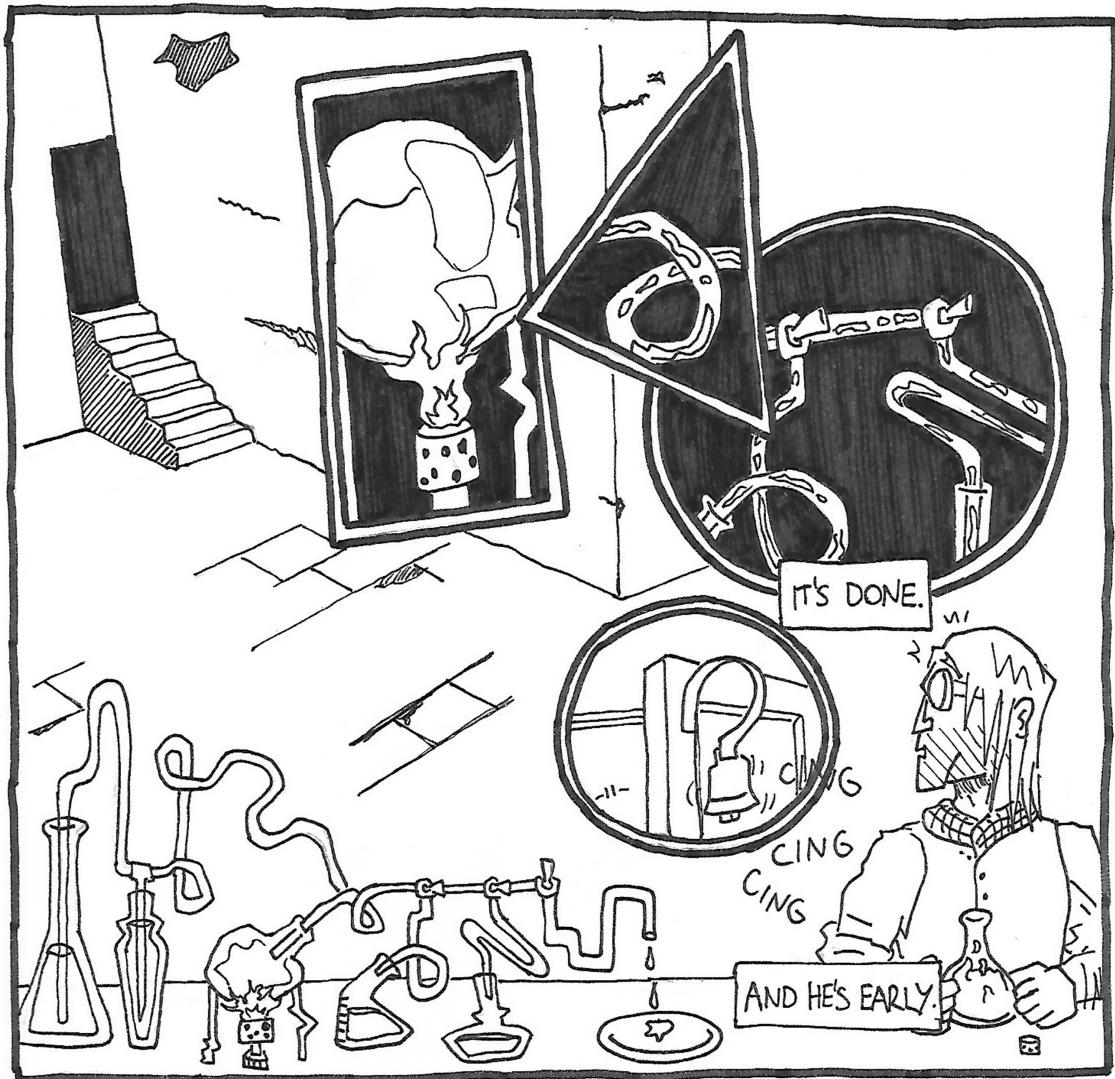
Nikoli nisem bil velik fan Harry Potterja. Mislim, seveda, pogledal sem vse filme in celo prebral nekaj knjig, kot verjetno mnogokateri otrok, ki je odraščal v času izida prvega filma, a nikoli se nisem povezal z materialom tako kot nekateri. Mi pa je bil všeč. Franšiza me ni zares izgubila vse do Fantastic Beasts filmov, ki so zelo očitni cash-grabi s površnimi scenariji in pomanjkljivo dušo, za katere iz nekega razloga čakamo še na 3 nadaljevanja. Ironično, da se moja zgodba dogaja točno v tem obdobju sveta Harry Potterja.

No, bil je smiselni način kako se čim bolj oddaljiti od filmov in poskrbeti, da ne hodim po prstih ustaljeni zgodovini ali kršim pravila sveta, ki ga je ustvarila J. K. Rowling. Zaradi svojega omejenega znanja sem bil primoran narediti nekaj researcha npr. kdo je kdaj imel prapalico, kako kaj izgleda in deluje v tem svetu, vseeno pa mi je nekaj stvari ušlo npr. da se ne reče "agent of the ministry of magic" temveč "auror" in da se napôje vedno spije in da ne obstajajo takšni, ki bi delovali kot je predstavljeno na neki točki v stripu.

Na vse te napakice me je opozorila bivša punca, ki je za razliko od mene bila od nekdaj ogromen Harry Potter fan, ki je večkrat prebrala knjige in jih na tej točki verjetno že zna na pamet. Še bolj kot v originalih pa uživa (je uživala?) v branju fan fictionov, ki so odkrivali še neodkrrite delčke ali alternativne realnosti Harry Potter univerzuma. Sama se je kot pisateljica preiskusila na internetnih Harry Potter forumih, kjer si ustvaril lastne karakterje in skupaj z drugimi ustvarjal zgodbe. Tako sem se ji leta 2017 za rojstni dan odločil podariti novo zgodbo z njenima karakterjema. Ko mi je nekoč govorila o njima, ki sta oba moška, je omenila, da sta imela, z besedami J. K. Rowling, "intense, sexual relationship". Kar nikakor ni vplivalo na pisanje moje zgodbe.

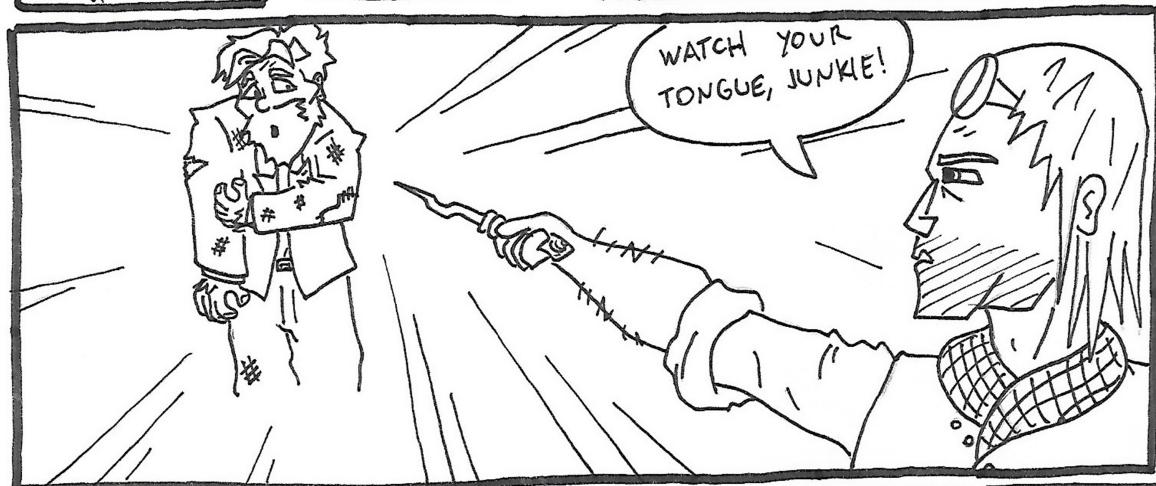
Zdi se mi pomembno, da se pišejo zgodbe in snemajto filmi o ljudeh, ki niso heteroseksualni, kjer je sporočilo, da je to normalno. Čeprav je pravo sporočilo, da je to običajno, kajti seveda, da je normalno. Osebno se veselim dneva, ko bodo vse različne spolne usmerjenosti tako običajne, da bodo predvsem subtilen ali popolnoma neizstopajoč aspekt zgodb. Primer tega vas čaka na prihodnjih straneh.

Renato Švara

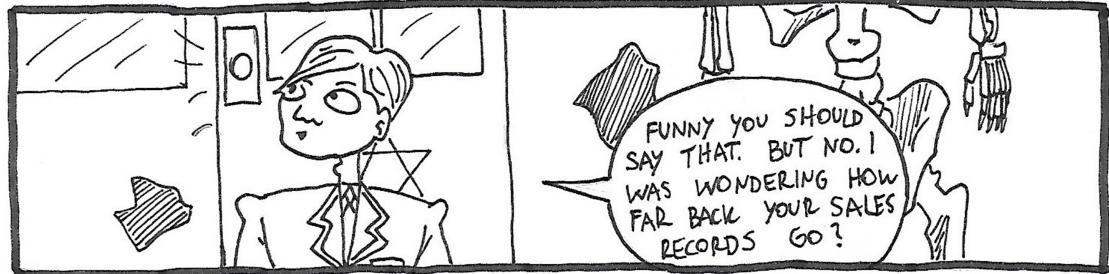
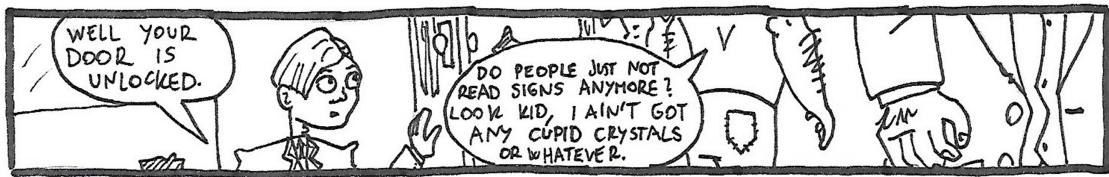

①

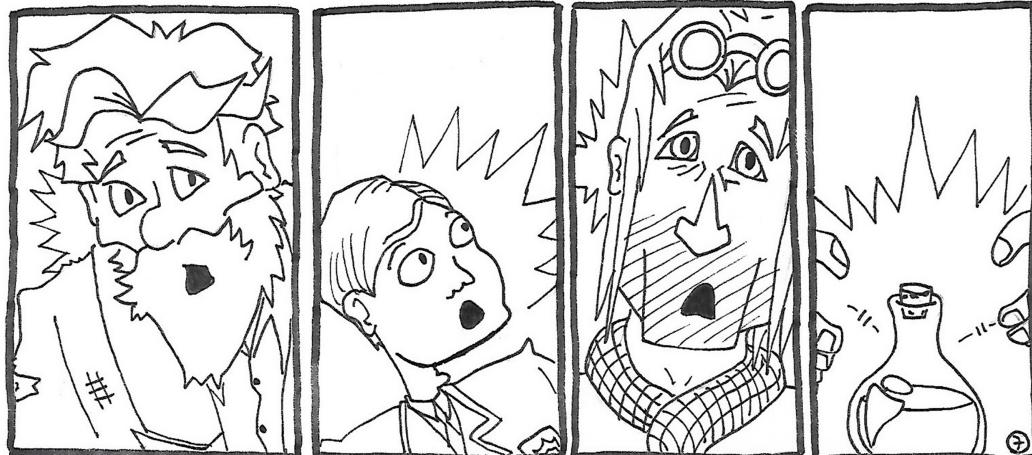

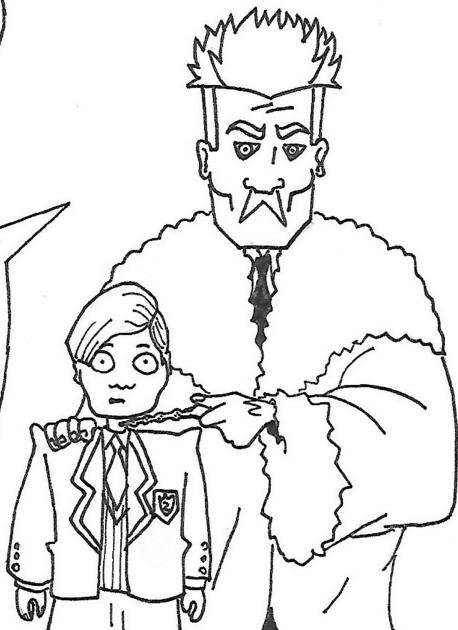
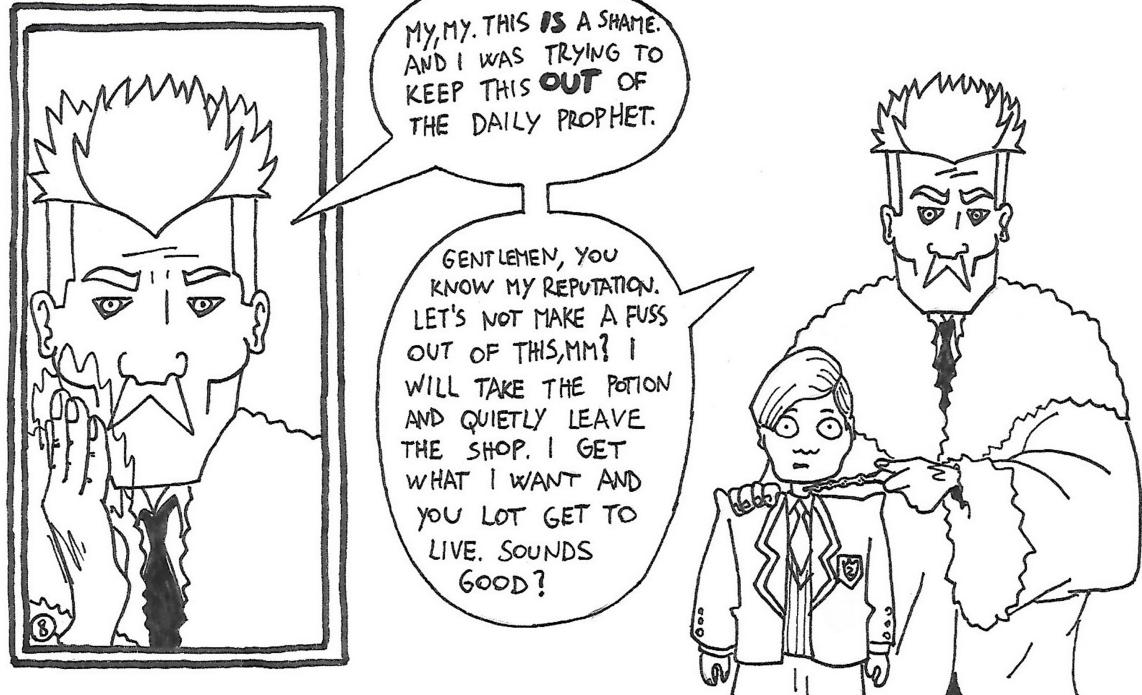

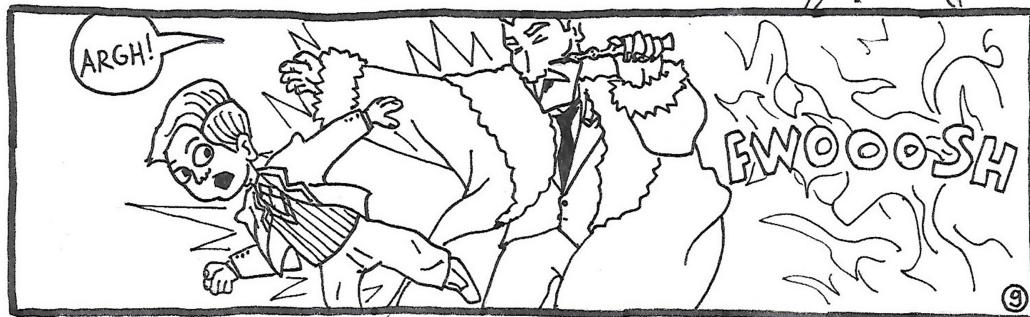
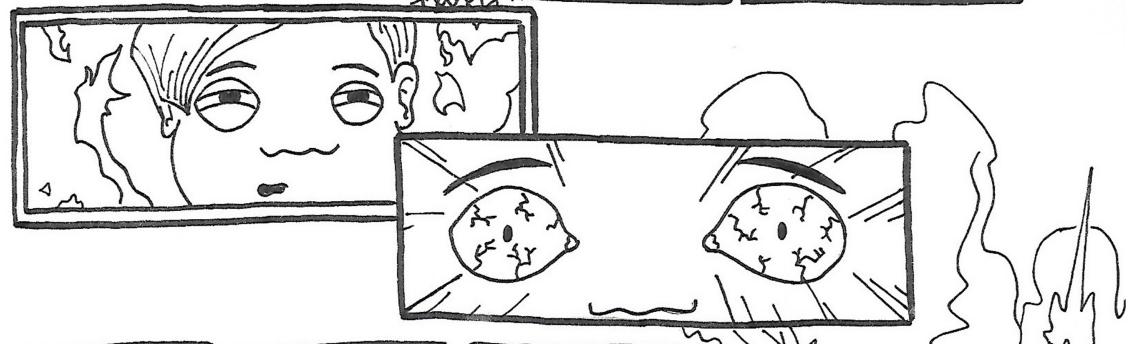

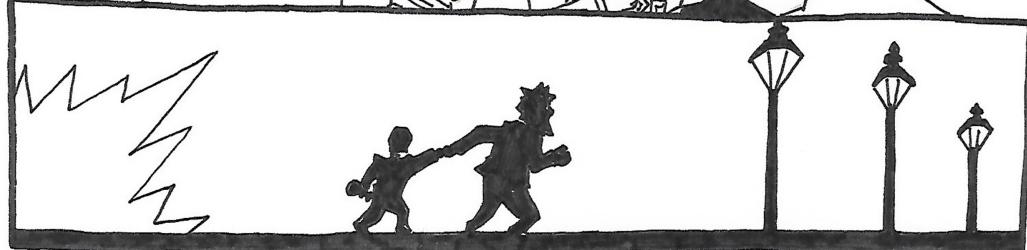

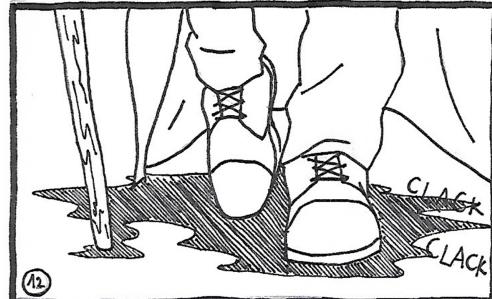
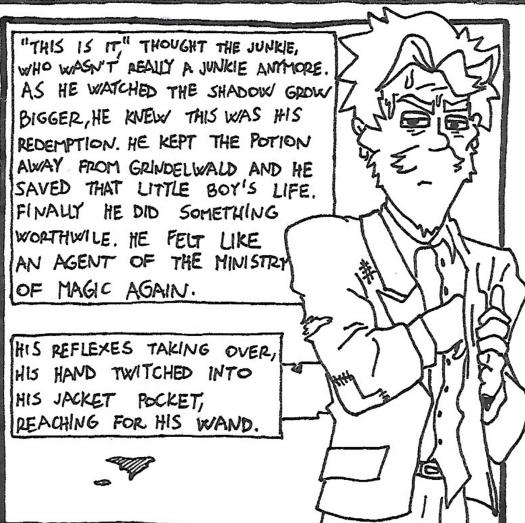
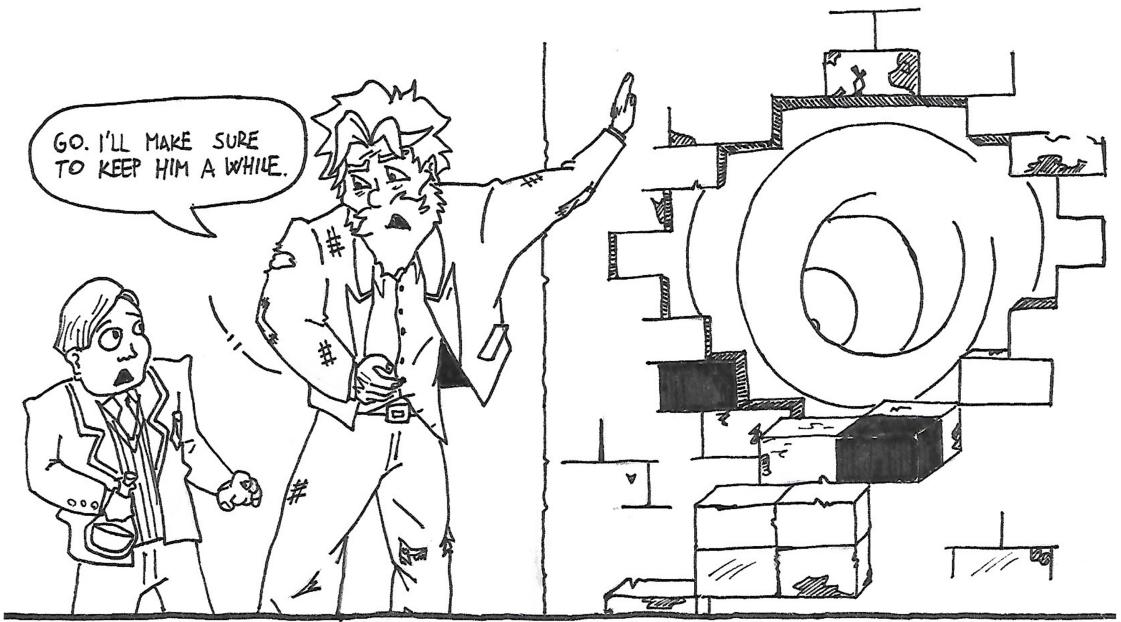

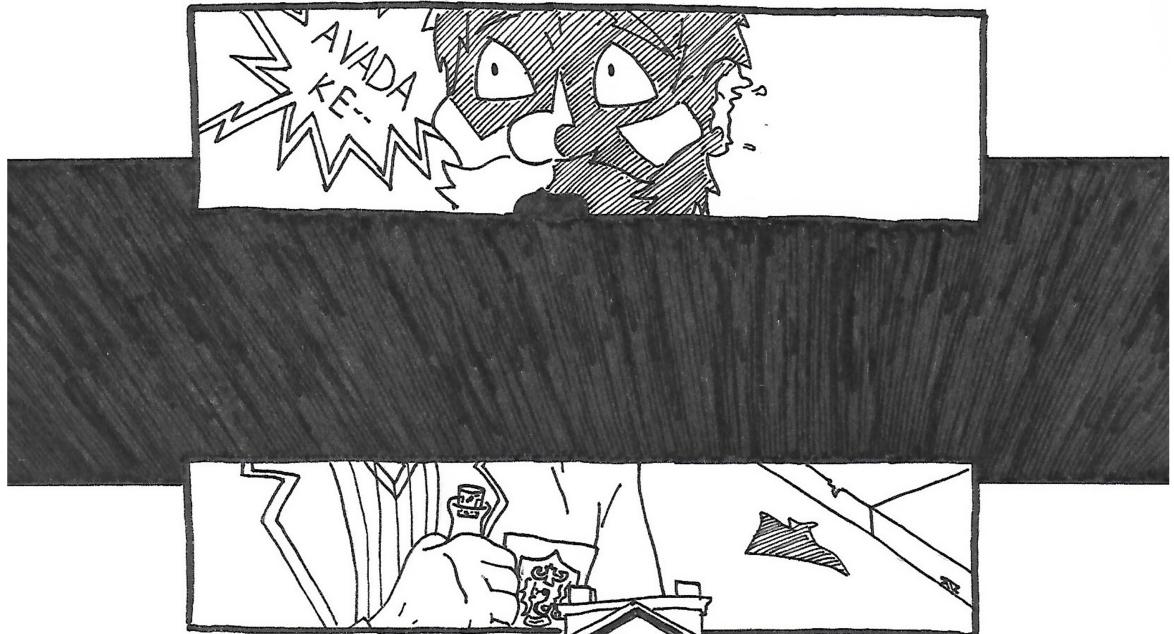

LONDON.
THE MUGGLE SIDE.

⑬

END

Časopis **Po moč** je časopis študentk_ov socialnega dela, ki izhaja že šesto leto.

V uredniškem odboru želimo, da bi bil to časopis, v katerem lahko izraziš svoje mnenje, raziščeš in predstaviš tematiko, ki te zanima ali pa opozoriš na problematiko, ki jo opažaš. Vabimo tudi vse umetniške duše, da z nami podelite svoja umetniška dela v obliki pesmi, slik, proze ali karkoli drugega in s tem popestrite časopis.

Ustvarjamo vključujoč prostor, v katerega lahko vstopiš s svojimi temami in s svojim pogledom. Vljudno vabljen_a k soustvarjanju nove številke časopisa Po moč.

Vaša vprašanja, ideje, predloge, mnenja ali prispevke nam posredujte na:
casopis.pomoc@gmail.com
ali se nam oglasite preko Facebook strani časopisa Po moč.

Skeniraj kodo s telefonom, da prideš do Facebook strani časopisa.

And the Grinch, with his grinch-feet ice-cold in the snow,
Stood puzzling and puzzling: "How could it be so?
"It came without ribbons! It came without tags!
"It came without packages, boxes or bags!"
And he puzzled three hours, till his puzzler was sore.
Then the Grinch thought of something he hadn't before!
"Maybe Christmas," he thought, "doesn't come from a store.
"Maybe Christmas . . . perhaps . . . means a little bit more!"

